

MEDEDELING

Referentienummer: MLER_066

Datum: 2008-02-14

Gewijzigd: 2019-04-09

Contact: Dienst Lerenden

info.lerenden@katholiekonderwijs.vlaanderen

Enkele deontologische en juridische aspecten van leerlingenbegeleiding in het gewoon secundair onderwijs

1 Inleiding

In hun omgaan met en zorg voor jonge mensen gebeurt het wel vaker dat personeelsleden van scholen kennis krijgen van **complexe problemen** waarmee leerlingen geconfronteerd worden. In enkele gevallen krijgen zij weet van zelfmoordgedachten, druggebruik, van strafbare feiten die door of ten aanzien van leerlingen worden gepleegd, ... Onderwijsmensen moeten signalen die leerlingen vertonen of verwoorden, ernstig nemen. Het maakt deel uit van hun kernopdracht om zorg te dragen voor kinderen en jongeren.

De school werkt **hulpverlenend**, maar zal zelf niet therapeutisch handelen. Het therapeutisch begeleiden van jongeren die kampen met allerlei ernstige en complexe problemen behoort niet tot de kerntaken van een school. Het gevaar dat een personeelslid, dat het goed voor heeft met een kind dat om zijn hulp vraagt, zich in een onhoudbare positie manoeuvreert of in een positie waarin hij/zij zich niet meer goed voelt, is immers relatief groot. Telkens zal de school, liefst in teamverband en met de ondersteuning van het CLB, binnen het wettelijke kader zoeken naar de meest gepaste begeleiding en hulpverlening. Ook vanuit juridisch oogpunt kan en mag een school geen “therapeutische setting” uitbouwen. De CLB’s worden gevat door het decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp. Zij zijn jeugdhulpaanbieders die de vraaggestuurde hulp- en zorgverlening aanbieden aan minderjarigen, minderjarigen en hun ouders, hun opvoedingsverantwoordelijken of personen uit hun leefomgeving. Doordat scholen niet gevat worden door deze wetgeving, is een school geen jeugdhulpaanbieder en kan ze dus geen hulp- en zorgverlening, in de zin van het decreet Integrale Jeugdhulp, aanbieden aan leerlingen. Het **beleid m.b.t. leerlingenbegeleiding** dat een school aanbiedt, situeert zich dan bijvoorbeeld in een voortraject dat aan de jeugdhulpverlening voorafgaat. Meer hierover lees je in de mededeling “[Wegwijs in het decreet integrale jeugdhulp](#)” (MLER_090).

Anderzijds moeten we ons hoeden voor een te juridische benadering van deze thematiek. In de rechtspraak van hoven en rechtbanken komt de problematiek die we hier behandelen, amper aan bod. Toch is het zinvol bepaalde deontologische en juridische aspecten van de leerlingenbegeleiding

in het gewoon secundair onderwijs, die relevant zijn om “correct” om te gaan met die uiteenlopende problemen, te verhelderen.

In wat volgt bespreken we enkele aspecten van de geheimhoudingsplicht, de hulpverlening aan personen in gevaar, de integrale jeugdhulp en de samenwerking met de politie. Waar mogelijk geven we voorbeelden en doen we suggesties over hoe de school kan handelen. Toch zal deze mededeling weinig concrete modellen of stappenplannen bevatten. Het is immers een illusie te menen dat men in deze materie een stappenplan kan bedenken waarin alle concrete gevallen zouden passen. **Leerlingenbegeleiding (en ook de toepassing van het recht daarin) is immers maatwerk.** Hét juiste antwoord bestaat meestal niet. Heel vaak komt het neer op het (juridisch) afwegen van belangen tegenover elkaar. Om die reden is ook de samenwerking van groot belang. **Bovendien is leerlingenbegeleiding een decretale opdracht van het hele schoolteam.** Samen in een team afwegingen maken en “voor en tegen” tegenover elkaar plaatsen zorgt meestal voor een evenwichtige oplossing.

2 Geheimhoudingsplicht

Omdat kennis krijgen van vertrouwelijke informatie of van een problematiek waarmee sommige leerlingen geconfronteerd worden, consequenties heeft, is het goed de onderstaande informatie door te nemen met alle betrokkenen. We stellen immers vast dat het schoolpersoneel vaak vragen heeft over de draagwijdte van het eigen statuut.

2.1 Eerbiediging van het privé, familie- en gezinsleven

Leerlingen adequaat begeleiden bij hun totale ontwikkeling, brengt een stroom aan informatie met zich mee. Dat onderwijsmensen met deze gegevens op een vertrouwelijke en discrete manier moeten omgaan, is evident. Elke mens, dus ook elke leerling, heeft immers recht op de eerbiediging van het privé-, familie- en gezinsleven¹.

Dat is **een grondrecht**. Dit betekent dat men hieraan in de maatschappelijke orde zo’n groot belang hecht, dat het de hoogste rang bezit in de hiërarchie der rechtsnormen. Men bezit dit recht omwille van zijn mens-zijn. Het recht op een privéleven houdt de bevoegdheid in om zijn private levenssfeer naar eigen goeddunken in te richten en zich te verzetten tegen iedere ongewenste inmenging van derden.² Jonge mensen die anderen in vertrouwen nemen, stellen zich kwetsbaar op en wensen doorgaans dat de informatie die ze meedelen geheim, minstens vertrouwelijk blijft.

¹ Art. 8 van het Verdrag van 4 november 1950 tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (het EVRM): “Eenieder heeft het recht op eerbiediging van zijn privéleven, zijn gezinsleven, zijn huis en zijn briefwisseling.

Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan in de uitoefening van dit recht, dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk is in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van het land, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.”

Art. 22 van de Grondwet: “Ieder heeft recht op eerbiediging van zijn privéleven en zijn gezinsleven, behoudens in de gevallen en onder de voorwaarden door de wet bepaald.

De wet, het decreet of de in artikel 134 bedoelde regel waarborgen de bescherming van dat recht.”

Artikelen 16 en 17 van het Verdrag van 20 november 1989 inzake de rechten van het kind. Deze artikelen handelen respectievelijk over de bescherming van de privacy en de toegang tot passende informatie.

² Lena Van Slycken, “Impact van de privacywet op het schoolgebeuren en de leerlingenbegeleiding”, *Handboek leerlingenbegeleiding twee*, afl. 15, maart 2007, p. 90.

2.2 Ambtsgeheim

2.2.1 Definitie

In het decreet betreffende rechtspositie van de personeelsleden van het gesubsidieerd onderwijs, lezen we “*De personeelsleden zijn ertoe gehouden het ambtsgeheim te bewaren*”³. De personeelsleden beschikken bijgevolg over een ambtsgeheim of een discretieplicht. Dit ambtsgeheim, of deze discretieplicht kan als volgt gedefinieerd worden:

*“De discretieplicht (...) wordt (...) geïnterpreteerd als de verplichting om bij het uitoefenen van een ambt of functie geen vertrouwelijke gegevens vrij te geven aan anderen dan die gerechtigd zijn om er kennis van te nemen.”*⁴

2.2.2 Toelichting

De verplichting tot discrete en zorgvuldige omgang met gegevens impliceert dat de vertrouwelijke informatie in beginsel ‘binnen de muren’ van de school blijft en dus niet naar buiten wordt gebracht. Dit neemt niet weg dat men ook binnen de muren van de school discreet en zorgvuldig met vertrouwelijke informatie moet omgaan.

De dragers van een gewone discretieplicht krijgen de informatie niet ten persoonlijke titel (in het kader van een vertrouwensrelatie) meegedeeld, maar in naam van de dienst waarvoor zij werken. Logischerwijs heeft dit tot gevolg dat er een ‘*intern spreekrecht*’ bestaat. Dit betekent dat met het oog op de verbetering van de organisatie, de werking van de dienst en de persoonlijke ambtsuitoefening elk personeelslid het recht heeft en zelfs de plicht heeft om informatie uit te wisselen met collega’s, ondergeschikten en hiërarchische meerderen.⁵

Hierdoor kan men zich tegenover zijn hiërarchische meerdere (bijvoorbeeld de directeur) en tegenover ambtsgenoten niet beroepen op een zwijgrecht. Wie in de eigen school ambtsgenoot is, kan anders ingevuld worden naar gelang van de concrete situatie: alle leerkrachten die les geven aan een bepaalde groep leerlingen, de zorgwerkgroep (begeleidingsteam, cel leerlingenbegeleiding), de leerkracht, enz.⁶ Dit houdt in dat het personeelslid van de school nooit absolute geheimhouding kan waarborgen tegenover diegene die hem (zelfs binnen een vertrouwensrelatie) bepaalde informatie heeft toevertrouwd.

De leerkracht kan de leerling niet beloven dat zij/hij dit geheim aan niemand zal vertellen. En de leerling kan de leerkracht dit niet doen beloven. Wel zal de leerkracht de angsten die hier bij de leerling leven, naar boven halen. Doorheen dit empathische gesprek zal hij de drempel verlagen om de informatie te delen met personen die kunnen bijdragen tot een oplossing. Hierbij krijgt de leerling zekerheid dat niet om het even wie zal worden geïnformeerd. Uiteraard is diegene die binnen de school geïnformeerd wordt (bijvoorbeeld de directeur als hiërarchisch meerdere) ook tot de discretieplicht gehouden.

³ [Decreet van 27 maart 1991 betreffende de rechtspositie van sommige personeelsleden van het gesubsidieerd onderwijs en de gesubsidieerde centra voor leerlingenbegeleiding](#), art. 14 (hierna decreet rechtspositie genoemd).

⁴ E. Ankaert en J. Put, “Advies - Beroepsgeheim en ambtsgeheim in het onderwijs en de CLB’s, met specifieke aandacht voor de vertrouwensleerkracht en de bijstandspersoon”, p. 2.

⁵ E. Ankaert en J. Put, “Advies - Beroepsgeheim en ambtsgeheim in het onderwijs en de CLB’s, met specifieke aandacht voor de vertrouwensleerkracht en de bijstandspersoon”, p. 2.

⁶ Meer informatie over de (kringen van) ambtsgenoten is terug te vinden in de mededeling “[Leerlingenbegeleiding. Communiceren over privacygevoelige informatie](#)” (MLER_008)

De **schending** van de discretieplicht of het ambtsgeheim kan enkel arbeids- of tuchtrechtelijk gesanctioneerd worden of schadevergoeding tot gevolg hebben. Personeelsleden van de school weten dat het niet is toegestaan om vertrouwelijke informatie naar buiten te brengen. Leraren en leerlingenbegeleiders die op dit vlak hun boekje te buiten gaan, kunnen bijgevolg een tuchtsanctie oplopen.

Ten slotte wordt van het schoolpersoneel niet alleen verwacht dat het discreet omgaat met de informatie waarover het beschikt. Het decreet rechtspositie stelt ook dat **“de personeelsleden het belang moeten behartigen van het onderwijs en van de instellingen waarin zij zijn tewerkgesteld”**⁷. Voor de betrokkenen zal dat niet altijd eenvoudig zijn, omdat soms tegenstrijdige belangen kunnen spelen (bijvoorbeeld het belang van een individuele leerling en het belang van de school zelf). Ook om deze reden is het veiliger dat de personeelsleden datgene wat hen ter ore komt, melden aan de directeur.

2.2.3 Een voorbeeld

Een leerling vertelt in een gesprek, naar aanleiding van de rapportbespreking, dat haar vader zeer agressief is. Ze begint te huilen en licht de leerkracht in over het fysiek geweld dat zij (en haar moeder) regelmatig ondergaan. De leerling toont blauwe plekken en vraagt dit aan niemand door te vertellen.

Volgende vragen hebben deze leerkracht bezig gehouden:

- Hoe kan ik deze leerling helpen?
- Wat kan ik doen?
- Wat mag ik doen?

De leerkracht heeft de leerling tijdens het gesprek duidelijk gemaakt dat adequate hulpverlening alleen kan als anderen worden betrokken. Hij heeft de relevante informatie discreet doorgegeven aan de directie. Daarnaast werden ook de zorgwerkgroep (begeleidingsteam, cel leerlingenbegeleiding,...) en het CLB ingelicht.

Samen met de leerkracht, de directie, de zorgwerkgroep, de CLB-medewerker werd gezocht naar adequate hulp en begeleiding. In dit geval (blauwe plekken) werd ook de CLB-arts ingelicht (dit had ook de huisarts of het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling kunnen zijn). Leerlingen met dergelijke delicate problemen begeleiden, is altijd teamwerk. Als zij het nodig achten zullen de betrokken hulpverleners een aangifte doen bij de politie (zie punt 3.2).

De betrokken leerling werd tot een redelijke beoordeling van zijn belangen in staat geacht (zie de punten 3.3.3 en 3.3.4). Ze werd dan ook van elke stap die de school wilde zetten, vooraf op de hoogte gebracht.

⁷ Art. 9 van het decreet rechtspositie van 27 maart 1991 (idem).

2.3 Beroepsgeheim

2.3.1 Definitie en begripsafbakening

Artikel 458 van het Strafwetboek bepaalt:

“Geneesheren, heilkundigen, officieren van gezondheid, apothekers, vroedvrouwen en alle andere personen die uit hoofde van hun staat of beroep kennis dragen van geheimen die hun zijn toevertrouwd, en deze bekendmaken buiten het geval dat zij geroepen worden om in rechte (of voor een parlementaire onderzoekscommissie) getuigenis af te leggen en buiten het geval dat de wet hen verplicht die geheimen bekend te maken, worden gestraft met gevangenisstraf van een jaar tot drie jaar en een geldboete van honderd euro tot duizend euro of met een van die straffen alleen”.

Dit artikel spreekt over **geheimen**. In principe kan alle informatie onder het beroepsgeheim vallen. De vorm en de drager van de informatie doen er niet toe. Niet enkel mondelinge verklaringen kunnen geheim zijn, ook (elektronische) documenten, geluidsopnamen, (bloed)stalen enz. Gegevens kunnen geheim zijn uit hun aard of omdat zij aan de geheimhouder uitdrukkelijk zijn toevertrouwd. De geheimen moeten verkregen zijn uit hoofde van de staat of het beroep.

De rechtspraak heeft artikel 458 van het Strafwetboek toegepast op **diverse beroepen en functies**⁸. Klassieke voorbeelden zijn de advocaat, de notaris, de gerechtsdeurwaarder. Verder ook magistraten, politie, justitieassistenten en eenieder die beroepshalve zijn medewerking verleent aan een gerechtelijk onderzoek.⁹

We wijzen er wel op dat het beschikken over een beroepsgeheim niet als argument (of wettelijke basis) kan gebruikt worden om van de school informatie over een bepaalde leerling te verkrijgen. Zo kan bijvoorbeeld een advocaat zich niet beroepen op zijn beroepsgeheim om gegevens uit het dossier van de leerling op te vragen.

2.3.2 Grondslag

Het beroepsgeheim heeft een dubbele grondslag.

- Er is enerzijds een **individueel belang**. De hulpvrager wordt immers genoodzaakt een hulpverlener in vertrouwen te nemen. De informatie (over zijn privéleven) die de hulpvrager aan de hulpverlener geeft, doet een asymmetrische relatie ontstaan omdat de hulpvrager informatie die behoort tot zijn privéleven, toevertrouwt aan een derde. Het beroepsgeheim moet de hulpvrager dan ook behoeden voor machtsmisbruik. Doordat de hulpverlener weet heeft van geheimen, is er potentieel een gevaar voor misbruik. Voor hulpverleners is het beroepsgeheim dan ook noodzakelijk voor het welslagen van de hulpverlening.
- Anderzijds speelt hier ook een **groot maatschappelijk belang**. Een persoon die zich niet in vertrouwen kan laten begeleiden, kan een gevaar betekenen voor zichzelf en de anderen. De waarborgen die het beroepsgeheim biedt, zorgen er m.a.w. voor dat hulpvragers zich gemakkelijker tot een hulpverlener wenden.

⁸ Zie hiervoor B. Allemeersch, “Het toepassingsgebied van art. 458 strafwetboek. Over het succes van het beroepsgeheim en het geheim van dat succes”, *Rechtskundig weekblad*, 2003-2004, nr. 1, p.10.

⁹ Art. 28quinquies § 1 en art. 57 § 1 van het Wetboek van Strafvordering. Zie hiervoor C. Van den Wyngaert, *Strafrecht en strafprocesrecht*, Maklu, Antwerpen, 1999, p. 468.

2.3.3 Toegepast op onderwijspersoneel

Personeelsleden van scholen, leraren enz. worden niet met naam genoemd in artikel 458 van het Strafwetboek. Ze behoren ook niet tot de residuaire categorie die artikel 458 van het Strafwetboek aanduidt met “*en alle andere personen die uit hoofde van hun staat of beroep kennis dragen van geheimen die hun zijn toevertrouwd*”. Dit zijn de “**noodzakelijke vertrouwensfiguren**”.

De rechtsleer ontwikkelde een aantal **criteria** op basis waarvan de residuaire categorie kan ingevuld worden. Opdat een beroep beschouwd kan worden als een vertrouwensberoep en de beoefenaars van het beroep bijgevolg beschouwd kunnen worden als noodzakelijke vertrouwensfiguren, moet rekening gehouden worden met de kenmerken van ‘professies’ en met het professionaliseringsproces van functies. In de rechtsleer werden in dit kader indicaties/criteria ontwikkeld.¹⁰

In de huidige context lijkt de toepassing van deze criteria op personeelsleden van scholen (zelfs op personeelsleden die zich uitsluitend met leerlingenbegeleiding bezig houden) er op te wijzen dat deze personeelsleden niet beschouwd kunnen worden als noodzakelijke vertrouwensfiguren.

Personeelsleden van scholen hebben **geen persoonlijk beroepsgeheim**, wel een ambtsgeheim (voor de consequenties daarvan verwijzen we naar punt 2.2.2). CLB-medewerkers daarentegen zijn wel dragers van een beroepsgeheim.¹¹

2.3.4 CLB-medewerkers

Schoolartsen, psychologen, maatschappelijk werkers enz. verbonden aan een CLB, zijn gebonden door het beroepsgeheim. In beginsel hebben deze personen dus een **zwijgplicht**.

2.3.4.1 Doorbreken van het beroepsgeheim - uitzonderingen

Toch bestaan er uitzonderingen op de zwijgplicht. In bepaalde situaties kan een houder van het beroepsgeheim toch het beroepsgeheim doorbreken of is hij hier zelfs toe verplicht.

Artikel 458 van het Strafwetboek voorziet zelf in enkele uitzonderingen op de zwijgplicht die het invoert. Men is niet strafbaar indien men vertrouwelijke informatie bekendmaakt wanneer men een getuigenis aflegt in rechte of voor een parlementaire onderzoekscommissie, noch wanneer men bij wet verplicht wordt om die informatie bekend te maken.

Daarnaast zijn er nog enkele door de rechtsleer en rechtspraak erkende uitzonderingen zoals de verdediging in rechte en de noodtoestand. Ten slotte voeren ook artikelen 458bis en 458ter van het Strafwetboek uitzonderingen die het onder bepaalde omstandigheden mogelijk maken om het beroepsgeheim te doorbreken.

¹⁰ E. Ankaert en J. Put, “Advies - Beroepsgeheim en ambtsgeheim in het onderwijs en de CLB’s, met specifieke aandacht voor de vertrouwensleerkracht en de bijstandspersoon”, p. 13-15.

¹¹ Art. 14 van het decreet rechtspositie van 27 maart 1991 (idem).

Dit alles leidt tot het volgende lijstje waarin het beroepsgeheim kan worden doorbroken. Voor de in het vet aangeduide uitzonderingen heeft de hulpverlener zelfs de verplichting om in weerwil van zijn beroepsgeheim actie te ondernemen:

- **wettelijke verplichting**¹² getuigenis in rechte of voor een parlementaire onderzoekscommissie;
- noodzakelijk voor de eigen verdediging;
- ***hulp verlenen aan een persoon in nood*** (art. 422bis Sw. - schuldig verzuim);
- noodtoestand;
- vermoeden van kindermishandeling (art. 458bis Sw.);
- gevaar voor openbare veiligheid (art. 458ter Sw.).

Daarnaast rijst de vraag of het mogelijk is met een voorafgaande en specifieke toestemming van de zorgvrager het beroepsgeheim te doorbreken. Hierover bestaat geen eensgezindheid. Sommigen zijn van oordeel dat zelfs met toestemming van de zorgvrager geen informatie mag worden gedeeld tenzij de wetgever dit uitdrukkelijk heeft voorzien (zie bijvoorbeeld art. 14 van het [decreet van 27 april 2018 betreffende de leerlingenbegeleiding in het basisonderwijs, het secundair onderwijs en de centra voor leerlingenbegeleiding](#)). Anderen zijn dan weer van mening dat met toestemming informatiedeling wel kan ook al is er geen uitdrukkelijke wettelijke grondslag.

In deze tekst gaan we dieper op de laatste twee uitzonderingen van de hierboven opgenomen opsomming in en halen hierbij ook het begrip van de noodtoestand aan (zie punt 2.3.4.2). Ook het gedeeld en het gezamenlijk beroepsgeheim komen aan bod (zie punt 2.4.3.3) evenals het verlenen van hulp aan een persoon in nood. Gelet op het grote maatschappelijke belang van deze verplichting tot het verlenen van hulp, wordt het in een afzonderlijk hoofdpunt behandeld (zie punt 3).

2.3.4.2 Meldingsrecht op basis van art. 458bis en 458ter Sw.

Het meldingsrecht is in de loop der jaren fors uitgebreid. Deze uitbreidingen zijn het gevolg van enkele concrete maatschappelijke gebeurtenissen.

- Vermoeden van kindermishandeling (art. 458bis Sw.)
De wet van 28 november 2002 heeft, n.a.v. de affaire Dutroux, o.m. een ***meldingsrecht*** gecreëerd dat de bedoeling heeft minderjarigen te beschermen tegen bepaalde strafbare feiten die kunnen beschouwd worden als kindermishandeling. Het is opgenomen als artikel 458bis van het Strafwetboek en luidt nu - na een aantal wijzigingen - als volgt: ***“Eenieder, die uit hoofde van zijn staat of beroep houder is van geheimen en hierdoor kennis heeft van een misdrijf zoals omschreven in de artikelen 371/1 tot 377, 377quater, 379, 380, 383bis, §§ 1 en 2, 392 tot 394, 396 tot 405ter, 409, 423, 425, 426 en 433quinquies, gepleegd op een minderjarige of op een persoon die kwetsbaar is ten gevolge van zijn leeftijd, zwangerschap, partnergeweld, gebruiken van geweld, gepleegd omwille van culturele drijfveren, gewoontes, tradities, religie of de zogenaamde “eer”, een ziekte dan wel een lichamelijk of geestelijk gebrek of onvolwaardigheid kan, onverminderd de verplichtingen hem opgelegd door artikel 422bis, het misdrijf ter kennis brengen van de procureur des Konings, hetzij wanneer er een ernstig en dreigend gevaar bestaat voor de fysieke of psychische integriteit van de minderjarige of de bedoelde kwetsbare***

¹² Zo verplicht het koninklijk besluit van 1 maart 1971 betreffende de profylaxe van overdraagbare ziekten, de geneesheer bepaalde ziekten te melden. Het koninklijk besluit geldt als wettelijk voorschrift, waardoor het doorbreken van het beroepsgeheim wordt gerechtvaardigd.

persoon en hij deze integriteit niet zelf of met hulp van anderen kan beschermen, hetzij wanneer er aanwijzingen zijn van een gewichtig en reëel gevaar dat andere minderjarigen of bedoelde kwetsbare personen het slachtoffer worden van de in voormelde artikelen bedoelde misdrijven en hij deze integriteit niet zelf of met hulp van anderen kan beschermen.”

In dit artikel wordt beschreven in welke omstandigheden een persoon die gehouden is door het beroepsgeheim, een misdrijf ter kennis kan brengen aan de procureur des Konings.

Het toepassingsgebied van dit artikel is gaandeweg aanzienlijk uitgebreid. De uitbreiding situeert zich op drie vlakken:

- Het artikel maakt melding van het begrip “kwetsbare personen”. Zowel misdrijven gepleegd op een minderjarige als op andere kwetsbare personen (een persoon die kwetsbaar is ten gevolge van zijn leeftijd, zwangerschap, partnergeweld, *gebruiken van geweld, gepleegd omwille van culturele drijfveren, gewoontes, tradities, religie of de zogenaamde “eer”* een ziekte dan wel een lichamelijk of geestelijk gebrek of onvolwaardigheid) kunnen aanleiding geven tot het doorbreken van het beroepsgeheim.
- Vroeger moest de houder van het beroepsgeheim het slachtoffer zelf hebben onderzocht of door het slachtoffer in vertrouwen zijn genomen. Dit is nu geen voorwaarde meer. Zowel feiten die door de houder van het beroepsgeheim zelf werden vastgesteld dan wel door de dader of een derde meegedeeld zijn, kunnen aanleiding geven tot het doorbreken van het beroepsgeheim.
- Tot slot is het doorbreken van het beroepsgeheim mogelijk niet alleen indien er een dreigend gevaar voor de minderjarige of de kwetsbare persoon zelf bestaat maar ook indien er aanwijzingen zijn van een gevaar voor andere minderjarigen of kwetsbare personen voor de misdrijven opgesomd in artikel 458bis.

Op basis van artikel 458bis Sw. heeft de houder van het beroepsgeheim het recht om zijn beroepsgeheim te doorbreken. Dit specifiek meldingsrecht staat los van de spreekplicht bij een “noodtoestand”.

Het begrip “noodtoestand” werd ingevoerd via de rechtspraak. Het is een situatie waarin het overtreden van strafrechtelijke bepalingen (i.c. het doorbreken van het beroepsgeheim) het enige middel is om andere, meer belangrijke rechtsgoederen of belangen te vrijwaren.¹³ De inbreuk op de strafwet zal niet als wederrechtelijk worden beschouwd indien voldaan is aan de drie volgende voorwaarden:

- De vrijwaring van het te beschermen rechtsgoed is onmiddellijk noodzakelijk. Dit houdt in dat er een acute gevaarsituatie bestaat.
- Het rechtsgoed dat men wenst te vrijwaren moet van een hogere of minstens gelijke waarde zijn dan het rechtsgoed dat wil schenden (principe van proportionaliteit). Dit houdt een waardeoordeel in van de houder van het beroepsgeheim. Men kan stellen dat de fysieke integriteit doorweegt op het beroepsgeheim.
- Het rechtsgoed kan niet op een andere wijze (dan via een verbreking van het beroepsgeheim) gevrijwaard worden (principe van subsidiariteit). Er kan dus niet op een andere

¹³ “Er is een noodtoestand wanneer de strafwet wordt overtreden ter vrijwaring van een rechtsgoed dat hoger is dan de door de overtreden strafbepaling beschermde waarde. Noodtoestand veronderstelt dus een conflict tussen twee rechtsgoederen, waarbij bewust de voorrang wordt gegeven aan het “hogere” rechtsgoed, ook al moet de strafwet hierbij worden geschonden”. C. Van den Wyngaert, *Strafrecht en strafprocesrecht*, Maklu, Antwerpen, 1999, p. 205.

manier hulp worden geboden. Het doorbreken van het beroepsgeheim is de enige manier om het gevaar af te wentelen.

De hulpverlener zal in eer en geweten moeten afwegen of hij zijn beroepsgeheim zal schenden. Deze afweging is absoluut niet eenvoudig. Over de concrete situatie wordt best overlegd binnen een (CLB-)team.

- Gevaar voor openbare veiligheid (art. 458ter Sw.)

Met de invoeging van dit ter-artikel in het Strafwetboek is het zogenaamde “gestructureerd casuoverleg tussen dragers van een beroepsgeheim” mogelijk maakt n.a.v. specifieke situaties zoals familiaal geweld, kindermishandeling, terrorismebestrijding en bescherming van de openbare veiligheid.

Hierdoor kan in een verontrustende situatie een casuoverleg worden gevoerd, zonder dat er noodzakelijk al misdrijven zijn gepleegd. Dit overleg kan worden gevoerd tussen verschillende dragers van het beroepsgeheim (zoals onder meer politie, parket en actoren binnen de hulpverlening zoals CLB).

Zij kunnen de principes van gedeeld en gezamenlijk beroepsgeheim (zie punt 2.3.4.3) niet inroepen, omdat het niet gaat over eenzelfde hulpverleningscontext of hulpverlening in teamverband. De wetgever wou een casuoverleg mogelijk maken en heeft om die reden het artikel¹⁴ ingevoegd.

De volgende voorwaarden moeten zijn voldaan:

- Het casuoverleg moet worden georganiseerd op basis van een wet, decreet, ordonnantie of een met reden omklede toestemming van de procureur des Konings waarin duidelijk bepaald is met welke finaliteit, met welke gesprekspartners en volgens welke modaliteiten het overleg zal worden gevoerd.
- Het overleg kan enkel indien het wordt georganiseerd met het oog op de bescherming van de fysieke en psychische integriteit van een persoon of ter voorkoming van terroristische misdrijven of misdrijven gepleegd tegen de openbare veiligheid.
- De deelnemers aan het overleg zijn tot geheimhouding verplicht over de tijdens het overleg meegedeelde geheimen.

In de toekomst zal verdere invulling worden gegeven aan dit artikel door regelgeving of bijvoorbeeld een protocol van de procureur des Konings.

¹⁴ Het artikel 458ter Sw. luidt als volgt:

§1 Er is geen misdrijf wanneer iemand die uit hoofde van zijn staat of beroep houder is van geheimen, deze meedeelt in het kader van een overleg dat wordt georganiseerd, hetzij bij of krachtens een wet, decreet of ordonnantie, hetzij bij een met redenen omklede toestemming van de procureur des Konings. Dit overleg kan uitsluitend worden georganiseerd, hetzij met het oog op de bescherming van de fysieke en psychische integriteit van de persoon of van derden, hetzij ter voorkoming van de misdrijven bedoeld in Titel I ter van Boek II of van de misdrijven gepleegd in het raam van een criminele organisatie, zoals bepaald in artikel 324bis.

De in het eerste lid bedoelde wet, decreet of ordonnantie, of de met redenen omklede toestemming van de procureur des Konings bepalen ten minste wie aan het overleg kan deelnemen, met welke finaliteit en volgens welke modaliteiten het overleg zal plaatsvinden.

§ 2. De deelnemers zijn tot geheimhouding verplicht wat betreft de tijdens het overleg meegedeelde geheimen. Eenieder die dit geheim schendt, wordt gestraft met de straffen bepaald in artikel 458.

De geheimen die tijdens dit overleg worden meegedeeld, kunnen slechts aanleiding geven tot de strafrechtelijke vervolging van de misdrijven waarvoor het overleg werd georganiseerd.

2.3.4.3 Het gedeeld beroepsgeheim en het gezamenlijk beroepsgeheim

Het oude artikel 458 Sw. is gebaseerd op een individuele zwijgplicht. De hulpverleningscontext is echter geëvalueerd naar meer samenwerkingsverbanden. Om die reden zijn de figuren van gedeeld en gezamenlijk beroepsgeheim ontstaan.

De rechtsfiguur van het **gedeeld beroepsgeheim** maakt het mogelijk dat hulpverleners die binnen eenzelfde context betrokken zijn bij de hulpverlening aan een bepaalde cliënt en die op hun beurt in dezelfde mate gebonden zijn aan het beroepsgeheim, vertrouwelijke gegevens aangaande cliënten delen. Voorwaarde is wel dat de cliënt (de leerling - de ouders) daarvan op de hoogte wordt gebracht en dat de informatie-uitwisseling noodzakelijk is voor het hulpverleningsproces (“need to know”). Het gedeeld beroepsgeheim is bijvoorbeeld van toepassing op de hulpverleningscontext binnen de integrale jeugdhulp: de hulpverleners van de diverse sectoren (o.a. CLB) kunnen in het belang van de cliënt en de hulpverlening van deze cliënt de noodzakelijke gegevens onder elkaar uitwisselen.

Voor de hulpverlening in teamverband wordt ook de figuur van het **gezamenlijk beroepsgeheim** meer en meer aanvaard. Het gezamenlijk beroepsgeheim omvat het delen van relevante informatie in het belang van de cliënt (de leerling - de ouders) met een door het beroepsgeheim gebonden persoon werkzaam binnen eenzelfde hulpverleningsteam. I.f.v. het optimaal functioneren van een hulpverleningsteam wordt de informatiestroom onderworpen aan een relevantietoets, die minder streng is dan de noodzakelijkheidseis van het gedeeld beroepsgeheim. Zo kan relevante informatie aangaande de cliënt vrijer circuleren binnen het team (behoudens verzet van de cliënt). Alle andere voorwaarden die gelden voor het gedeeld beroepsgeheim, zijn verder van toepassing: gebonden door het beroepsgeheim, dezelfde hulpverleningscontext, in het belang van de (hulpverlening aan de) cliënt, geïnformeerde cliënt. Het principe van het gezamenlijk beroepsgeheim is van toepassing binnen een multidisciplinair CLB-team.

2.4 Ambtsgeheim versus beroepsgeheim

Algemeen kan gesteld worden dat waar het beroepsgeheim de plicht oplegt vertrouwelijke gegevens **geheim** te houden, de discretieplicht enkel vereist dat **discreet** wordt omgegaan met die gegevens. Ook in het laatste geval dient enige zorgvuldigheid in de omgang met vertrouwelijke gegevens in acht genomen te worden.

Vertrouwelijkheid inzake beroepsgeheim is, in beginsel, gegarandeerd ten aanzien van **alle derden** (d.w.z. iedereen anders dan de hulpverlener en de cliënt), terwijl in het geval van discretieplicht de verplichting tot discrete en zorgvuldige omgang met gegevens enkel geldt **‘buiten de muren’** van de eigen dienst of instelling.¹⁵

Verder verzamelen personen gebonden door het ambtsgeheim, feiten en gegevens (althans in technisch-juridische zin) niet ten persoonlijke titel, maar **in naam van de gemeenschap** die zij vertegenwoordigen. Houders van het beroepsgeheim verzamelen deze gegevens wel **ten persoonlijke titel**.

Aangezien leerlingenbegeleiding een opdracht is van het hele schoolteam, kan de opdracht van leraren in de richting van “hulpverlener” verschuiven. Velen van hen worden door leerlingen

¹⁵ E. Ankaert en J. Put, “Advies - Beroepsgeheim en ambtsgeheim in het onderwijs en de CLB’s, met specifieke aandacht voor de vertrouwensleerkracht en de bijstandspersoon”, p. 2.

‘persoonlijk’ aangesproken en vragen zich af waarom ze niet beschikken over een beroepsgeheim. Benoît Allemeersch schrijft in dat verband het volgende:

*“Toch zullen niet alle beroepen waarvoor geheimhouding noodzakelijk is, het beroepsgeheim kunnen opeisen. De meeste onder hen zullen zich moeten beperken tot een eenvoudige discretieverplichting, zonder het zwijgrecht ten opzichte van de rechter dat een beroepsgeheim hen zou toekennen. Enkel die beroepen waarvan het **maatschappelijk belang groot genoeg is om de toekenning van dit zwijgrecht te verantwoorden, zullen worden geacht een beroepsgeheim te hebben**”.*¹⁶

In de gangbare schoolpraktijk, biedt een eventueel beroepsgeheim voor leerkrachten of leerlingenbegeleiders o.i. weinig of geen voordelen. Van een drager van een beroepsgeheim wordt een zeer grote professionaliteit verwacht om op een correcte manier met de hem toevertrouwde geheimen om te gaan. Het dragen van dergelijke geheimen kan ook op persoonlijk vlak zwaar doorwegen. Men draagt, althans in principe, alleen de verantwoordelijkheid om op een adequate manier met de geheimen om te gaan en de vereiste beslissingen te nemen en handelingen te stellen. Om elke mogelijke suggestie naar het beroepsgeheim te vermijden, adviseren we om **de term ‘vertrouwensleerkracht’ niet langer te hanteren**. Dit begrip lijkt immers te impliceren dat men zich ‘in vertrouwen’ tot deze leerkracht kan wenden, waardoor deze leerkracht gehouden is tot het beroepsgeheim, wat uiteraard niet het geval is.

Dit standpunt werd ook ingenomen door de [“rondetafel: beroepsgeheim en ambtsgeheim in onderwijs”](#). In de eindnota van deze werkgroep komt men tot de volgende, tweeledige conclusie:

- In de huidige situatie beschikken personen tewerkgesteld binnen onderwijs niet over een beroepsgeheim, wel over een ambtsgeheim. **Ook zonder beroepsgeheim kunnen deze personen een belangrijke opdracht vervullen**. Personen die binnen onderwijs een functie als **leerlingenbegeleider** uitoefenen moeten duidelijk communiceren naar leerlingen en ouders binnen welke grenzen die begeleiding kan uitgevoerd worden. Op basis van deze nota moet hierover dus ook duidelijk gecommuniceerd worden naar de scholen.
- Momenteel bevindt men zich in **‘juridische drijfzand’** als men zich profileert als ‘vertrouwensleerkracht’. Wij zien twee mogelijkheden om dit op te lossen:
 - Er wordt een duidelijk profiel ontwikkeld voor deze functie.
 - We gebruiken de term ‘vertrouwensleerkracht’ niet meer.

Op basis van het advies en de vaststellingen lijkt het aangewezen de term “vertrouwensleerkracht” niet meer te gebruiken en kan een duidelijker profiel voor de interne leerlingenbegeleiding op vlak van hoe omgaan met informatie en communicatie, scholen versterken in hun interne leerlingenbegeleiding.

Als bijlage vind je de integrale tekst van deze nota.

¹⁶ B. Allemeersch, *Het toepassingsgebied van art. 458 strafwetboek*, p.10. (idem).

3 Hulp verlenen aan personen in nood

Leerkrachten en leerlingbegeleiders houden, geconfronteerd met een ernstige problematiek, steeds het *belang van de individuele leerling* voor ogen. De complexiteit staat het gebruik van een quasi algoritmisch stappenplan in de weg. Er moeten afwegingen worden gemaakt. Het CLB maakt bijvoorbeeld gebruik van analyseschema's waarbij:

- de feitelijke situatie wordt bekeken;
- het gezichtspunt van de betrokken partijen in kaart wordt gebracht;
- gepoogd wordt de (soms conflicterende) waarden en normen te plaatsen;
- de verschillende handelingsalternatieven worden afgewogen.

Hoe complex een mogelijke casus ook kan zijn, toch moet een school hulp bieden wanneer blijkt dat een leerling in ernstig gevaar verkeert. De school mag niet "niets doen". Het beginsel van de maatschappelijke solidariteit mag niet worden afgezwakt. Over de aard van de hulp die moet of kan geboden worden, zal de school (liefst in overleg met het CLB) een beslissing nemen.

Hieronder geven wij het wettelijk kader.

3.1 Hulpverlening aan personen in gevaar en schuldig verzuim

Artikel 422bis van het Strafwetboek luidt:

“Met gevangenisstraf van acht dagen tot een jaar en met een geldboete van vijftig euro tot vijfhonderd euro of met een van die straffen alleen wordt gestraft hij die verzuimt hulp te verlenen of te verschaffen aan iemand die in groot gevaar verkeert, hetzij hij zelf diens toestand heeft vastgesteld, hetzij die toestand hem beschreven is door degenen die zijn hulp inroepen.

Voor het misdrijf is vereist dat de verzuimer kon helpen zonder ernstig gevaar voor zichzelf of voor anderen. Heeft de verzuimer niet persoonlijk het gevaar vastgesteld waarin de hulpbehoevende verkeerde, dan kan hij niet worden gestraft, indien hij op grond van de omstandigheden waarin hij werd verzocht te helpen, kon geloven dat het verzoek niet ernstig was of dat er geen gevaar aan verbonden was.

De straf bedoeld in het eerste lid wordt op twee jaar gebracht indien de persoon die in groot gevaar verkeert, minderjarig is of een persoon is van wie de kwetsbare toestand ten gevolge van de leeftijd, zwangerschap, een ziekte dan wel een lichamelijk of geestelijk gebrek of onvolwaardigheid duidelijk was of de dader bekend was.”

De *maximum gevangenisstraf* die op het misdrijf wordt gesteld, wordt *verdubbeld* indien de persoon die in groot gevaar verkeert *minderjarig* of *een kwetsbaar persoon*¹⁷ is. Dit wordt gemotiveerd vanuit de zorg om het recht op leven en het recht op bescherming van de fysieke integriteit.¹⁸

¹⁷ In tegenstelling tot het art. 458bis Sw, waarin het begrip “kwetsbaar persoon” aanzienlijk werd uitgebreid, is dat niet het geval voor het art. 422bis Sw.

¹⁸ VAD, *Juridische handvatten voor het gebruik en misbruik van alcohol en andere drugs op school*, 2014 (herziene druk), p. 25.

3.1.1 Rechtspraak?

Vooraf dit. Ons zijn er geen cases bekend waarbij personeelsleden van een secundaire school in Vlaanderen aangeklaagd werden wegens schuldig verzuim. Dit mag een geruststelling zijn. De hieronder aangehaalde - weinig recente - jurisprudentie betreft leerlingen uit het basisonderwijs. Dit is o.i. een aanwijzing dat er zich in de praktijk weinig problemen voordoen.

3.1.2 Inhoud

3.1.2.1 Een 'groot gevaar'

De persoon die beschermd wordt, dient zich te bevinden in een toestand van groot fysisch gevaar. Er kan geen verzuim zijn dat schuldig is indien een leerling met ernstige morele problemen kampt, zonder dat er aanwijzingen zijn van een concreet fysisch gevaar.¹⁹ Het begrip 'groot gevaar' is een **bijzonder vaag begrip**, dat door de wetgever verder niet wordt verduidelijkt. Het moet begrepen worden in zijn gewone taalkundige betekenis. Volgende bestanddelen zijn van belang om een toestand van 'groot gevaar' te beoordelen:

- **Ernstig**
De leerling verkeert in een toestand waarin hij aangetast wordt of dreigt te worden in zijn persoonlijke integriteit, zijn vrijheid of zijn eerbaarheid.
- **Reëel**
Er moet een feitelijke toestand van reëel groot gevaar bestaan. Dit is niet noodzakelijk een doodsgevaar, maar toch een gevaar voor een ernstige aanslag op de gezondheid van een persoon. Een mogelijk of een eventueel gevaar volstaat niet.
- **Actueel**
De leerling moet vandaag rechtstreeks in een groot gevaar verkeren. Een gevaarsituatie in het verleden, hoe langdurig en ernstig ook, die vandaag niet meer bestaat, kan niet leiden tot schuldig verzuim.

De **oorzaak** van het gevaar is van geen belang (toeval, opzettelijk of onopzettelijk). Het gegeven dat het slachtoffer zelf het gevaar heeft doen ontstaan, bijvoorbeeld bij een zelfmoordpoging, is dus irrelevant. Zowel slachtoffers van een toeval, een ongeval, een zelfmoordpoging of een misdrijf moeten onmiddellijk hulp krijgen. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen minder- of meerderjarige hulpbehoevenden.

Enkele **voorbeelden** uit de rechtspraak waarin een de toestand van groot gevaar werd aangeno-
men²⁰:

- een persoon heeft zware slagen gekregen en wordt in stervensgevaar achtergelaten zonder verdere hulp;
- een persoon is zwaar gekwetst ten gevolge van een verkeersongeval;
- een persoon staat op het punt zelfmoord te plegen;
- een verkrachting;
- een bevalling.

¹⁹ VAD, *Juridische handvatten voor het gebruik en misbruik van alcohol en andere drugs op school*, 2014 (herziene druk), p. 26.

²⁰ A. De Nauw, *Inleiding tot het bijzonder strafrecht*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen België, 1998, 157-158.

De aard van het dreigend gevaar zal beoordeeld worden op het ogenblik dat men zich voorneemt geen hulp te verlenen.

3.1.2.2 Opzet is vereist

Opdat er sprake kan zijn van schuldig verzuim, is opzet vereist. Een opzettelijk misdrijf bestaat:

*“wanneer iemand, **wetens en willens**, een handeling stelt die door het strafrecht verboden is of **wetens en willens**, een handeling niet stelt die door het strafrecht verplicht is (zoals het geval is bij schuldig verzuim).”*

Schuldig verzuim vereist een **algemeen opzet**. Dit betekent dat het volstaat dat de dader de strafbare gedraging wetens en willens heeft gepleegd, zonder dat daarbij een bijzondere geestesgesteldheid of een verder motief moet worden aangetoond.

In concreto komt dit neer op het wetens en willens niet voldoen aan de solidariteitsplicht. Het is ook onmogelijk een grond van schuldonthefing (waardoor er niet langer sprake zou zijn van schuldig verzuim) in te roepen zoals bijvoorbeeld overmacht of dwaling. Verder wordt verondersteld dat de persoon die tot optreden verplicht is met kennis van zaken (wetens en willens) heeft nagelaten te handelen, in het besef dat de gevolgen voor het slachtoffer zeer erg zijn. Hij moet dus **voldoende kennis** hebben gehad van het groot gevaar (hulpgeroep, de visu vaststelling, mondelinge melding van de persoon die hulp zoekt).²¹ Er wordt dus m.a.w. niet vereist dat de hulpverlener de feiten zelf de visu zou hebben vastgesteld, noch dat hij alle details zou kennen. Het is voldoende dat hij werd ingelicht over het grote gevaar waarin iemand verkeert.

3.1.2.3 Welke hulp verlenen?

Verzuimen te doen wat geboden is, betekent concreet dat de hulpverlener **nalaat** zelf, dan wel door de interventie van een geschikte derde, de nodige hulp te bieden. De hulp moet worden geboden op de meest adequate wijze. Het artikel voorziet uitdrukkelijk dat de strafbaarstelling niet van toepassing zal zijn indien de hulpverlening voor de hulpverlener zelf of voor anderen gevaar te weegbrengt.

De hulp die moet geboden worden, zal de hulp zijn die **op dat ogenblik als de meest doeltreffende** wordt ingeschat: een gesprek met de leerling, eerste hulp bij ongevallen, het verwittigen van de directie, van de ouders, een melding aan gespecialiseerde instanties, een klacht of melding bij de gerechtelijke instanties, enz. De verleende hulp moet zo doeltreffend mogelijk zijn. De betrokkene dient zelf een **appreciatieplicht** in acht te nemen. Zo kan een mondelinge melding aan de schooldirectie, gelet op de omstandigheden, volstaan. Indien echter voldoende bekend is dat de directeur aan het soort feiten dat wordt gemeld geen maatregelen verbindt, dan moet deze melding minstens schriftelijk worden bevestigd aan het schoolbestuur.²²

De rechtspraak beoordeelt diegene die gelet op zijn **beroep** adequate hulp moet kunnen bieden, strenger. Dit is o.m. het geval voor CLB-medewerkers, geneesheren, politieagenten, brandweerlieden enz. maar ook voor personeelsleden van een school. Deze laatsten hebben toezicht en dragen

²¹ VAD, *Juridische handvatten voor het gebruik en misbruik van alcohol en andere drugs op school*, 2014 (herziene druk), p. 27.

²² VAD, *Juridische handvatten voor het gebruik en misbruik van alcohol en andere drugs op school*, 2014 (herziene druk), p. 27.

verantwoordelijkheid voor de leerlingen die hen werden toevertrouwd. Gelet op hun beroepsuitoefening kunnen er immers strengere eisen gesteld worden aan het verplicht hulpbetoon.

Samengevat: de aanwezige persoon dient zo mogelijk onmiddellijk hulp te bieden, zonder zichzelf en anderen in gevaar te brengen. Indien een persoonlijk optreden onmogelijk, ondoelmatig of onkundig is, zal de aanwezige persoon een geschikte derde verwittigen of oproepen. Hij zal er zich bovendien van vergewissen dat aan zijn oproep tot hulp gevolg wordt gegeven. Dat de geboden hulp achteraf als niet doeltreffend, niet oordeelkundig of onhandig wordt beschouwd, doet daarom nog niet het misdrijf van schuldig verzuim ontstaan.

3.2 Aangifteplicht

Artikel 30 van het Wetboek van Strafvordering bepaalt:

“Ieder die getuige is geweest van een aanslag, hetzij tegen de openbare veiligheid, hetzij op iemands leven of eigendom, is eveneens verplicht daarvan bericht te geven aan de procureur des Konings, hetzij van de plaats van de misdaad of van het wanbedrijf, hetzij van de plaats waar de verdachte kan worden gevonden”.

3.2.1 Inhoud

De aangifte zoals hier bedoeld, is de **kennisgeving** van een strafbaar feit aan de overheid door een persoon die **getuige** is geweest van een misdaad, een aanslag. Van horen zeggen is niet voldoende.

Bovendien gaat het hier enkel om een **morele verplichting**. Dat betekent dat wie een misdaad niet meldt, niet strafrechtelijk wordt vervolgd. Er is geen sanctie bepaald voor het overtreden van deze regel.

3.2.2 Voorbeelden

- *Een minderjarige wordt betrapt op het roken van een joint.* Dit kan niet beschouwd worden als een aanslag tegen het leven. Deze feiten hoeven bijgevolg niet aangegeven te worden.
- *Een leerling wordt in de school betrapt op het dealen van drugs.* Wie dealt pleegt wel een aanslag op het leven, de gezondheid, van anderen, bijgevolg vallen deze feiten wel onder de aangifteplicht. Aan te raden valt de strategie vooraf door te nemen met de plaatselijke politie, eventueel met de verantwoordelijke personen (meestal de procureur) van het eigen gerechtelijk arrondissement (zie punt).²³

In beide situaties zal de school (directeur) - na onderzoek en het nodige overleg - beslissen om al dan niet aangifte te doen.

De problematiek kan soms zo delicaat zijn (bijvoorbeeld misdrijven die beschouwd worden als kindermishandeling) dat de school hier geen beslissing neemt. Ze zal de hulp van het CLB of derden inroepen en het aan die gespecialiseerde instanties overlaten om (eventueel) een aangifte te doen.

“Indien leerkrachten te maken krijgen met een geval van kindermishandeling of seksueel misbruik raadt men hen aan iemand deelgenoot te maken van dit probleem en dit te melden aan de hulpverlening. Indien zij het noodzakelijk achten, zullen de hulpverleners aangifte doen. (...)”

²³ Zie ook mededeling “[Dugsbeleid op een gezonde school](#)” (MLER_131).

In een aantal gevallen kan men onmiddellijk de stap naar de gerechtelijke instanties zetten, namelijk in gevallen wanneer gerechtelijke tussenkomst noodzakelijk is omdat er effectieve levensbedreiging, gevaar voor ernstige fysieke of psychische schade is of omdat het contact tussen het slachtoffer en de dader ten allen prijze vermeden dient te worden. In deze gevallen kan men de aangifte bij de federale politiediensten beschouwen als de hulp die verlangd wordt door art. 422bis Sw.”²⁴.

3.3 Melding aan ouders

3.3.1 Voorbeelden

- Een meisje van 14 jaar is het slachtoffer van ernstige feiten (mishandeling) gepleegd door diegenen die het ouderlijk gezag uitoefenen. Het meisje wil niet dat er daarover gepraat wordt met haar ouders want ze vreest in dat geval voor nog erger.
- Een meerderjarige leerling wordt door haar vader seksueel misbruikt. Hij dreigt ermee hetzelfde te doen met haar 12-jarig zusje als ze hierover iemand in vertrouwen neemt.
- Een jongen van 17 jaar laat in gesprekken met de klastitularis weten dat hij te kampen heeft met ernstige zelfmoordgedachten. Hij geeft te kennen dat dit niet kan en mag besproken worden met zijn ouders. De klassenleraar bespreekt dit met de zorgwerkgroep. De leerling wordt in begeleiding genomen door een CLB-medewerker. Na enige tijd haakt hij af. De klastitularis stelt vast dat de jongen steeds stiller wordt en teruggetrokken is. De vraag stelt zich opnieuw of de ouders moeten geïnformeerd worden. De leerling wenst dat absoluut niet en maakt duidelijk dat het voor hem in dat geval nog veel moeilijker zal worden.

3.3.2 Het ouderlijk gezag

Een kind blijft “*onder het gezag van zijn ouders tot aan zijn meerderjarigheid of zijn ontvoering*”²⁵. De toekenning van het gezag over een kind is doelgericht, de uitoefening ervan moet dat ook zijn. Het te bereiken doel houdt in dat wordt voorzien in het levensonderhoud van het kind, dat het een goede opvoeding en passende opleiding krijgt die het kind in staat moet stellen later zelf in zijn onderhoud te voorzien en een menswaardig leven te leiden²⁶. In eerste instantie zijn de ouders dus **verantwoordelijk** voor hun kinderen:

- De school is verplicht om de ouders bij te staan. Deze zijn gehouden aan de wettelijke verplichtingen ten aanzien van hun kinderen. Om die te kunnen nakomen, moeten ze op de hoogte zijn van bepaalde gegevens. Vanuit de school zal men meestal de ouders inlichten.
- Zelfs een CLB-medewerker kan oordelen - meestal na overleg met collega's - dat het in het belang van de leerling is om het beroepsgeheim te verbreken. In gevallen waarin de leerling een ernstig probleem heeft gemeld, kan de CLB-medewerker beslissen dat het in het belang van de jongere is dat het geheim meegedeeld wordt aan de ouders omdat op die manier een 'groter kwaad' (dan de schending van het beroepsgeheim) voorkomen kan worden.

²⁴ P. Broeckx, M. Dumarey en R. Fock, *Schuldig verzuim en beroepsgeheim in de context van strafrechtelijke bescherming van minderjarigen* in G. Vermeulen (ed.), *Strafrechtelijke bescherming van minderjarigen*. Antwerpen, Maklu, 2001, p. 472.

²⁵ Art. 372 van het Burgerlijk Wetboek.

²⁶ Art. 23 van de Grondwet.

Toch ontstaat er steeds meer een discrepantie tussen het recht en de werkelijkheid. Deze discrepantie vindt zijn oorsprong in een gewijzigde visie op het kind, dat nu uitdrukkelijk erkend wordt als een drager van rechten en plichten (zie verder punt 3.3.3).

3.3.3 *Handelingsbekwaamheid van de minderjarige*

In de regelgeving is er momenteel **geen coherentie** over de leeftijd waarop jongeren hun rechten zelf kunnen uitoefenen, bijvoorbeeld:

- Er is de algemene meerderjarigheid op 18-jarige leeftijd. “Op die leeftijd is men bekwaam tot alle handelingen van het burgerlijk leven”²⁷.
- **Bekwame leerlingen moeten** instemmen met de begeleiding door het CLB²⁸. **Vanaf de leeftijd van 12 jaar wordt een minderjarige vermoed in staat te zijn tot een redelijke beoordeling van zijn belangen.** Vanaf deze leeftijd hebben leerlingen ook toegang tot het multidisciplinair dossier en hebben ze het recht om de overdracht van gegevens te verhinderen²⁹.
- In het [decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp en binnen het kader van het decreet betreffende het jeugddelinquentierecht](#)³⁰ stelt de wetgever: “De minderjarige van twaalf jaar of ouder wordt vermoed in staat te zijn tot een redelijke beoordeling van zijn belangen”.
- De wet betreffende de rechten van de patiënt bouwt geen leeftijdsgrens in maar stelt “dat de in de wet opgesomde rechten door de minderjarige patiënt die tot een redelijke beoordeling van zijn belangen in staat kan worden geacht, zelfstandig kunnen worden uitgeoefend”³¹.

Ook in de internationale rechtspraak neemt men aan dat een minderjarige die reeds een eigen persoonlijkheid heeft ontwikkeld, in staat is om zijn persoonlijkheidsrechten uit te oefenen. In onze voorbeelden zou dat betekenen dat de leerling eventueel een beroep kan doen op het stilzwijgen van bijvoorbeeld de leerlingenbegeleider, ook tegenover haar/zijn ouders. In dat geval legt men de regels van het ouderlijk gezag naast zich neer in functie van de bescherming, het welzijn van de jongere.

3.3.4 *De belangen van de minderjarige*

Telkens opnieuw zal men in elke concrete feitelijke situatie, **in het belang van de leerling** moeten afwegen en oordelen of het raadzaam is de ouders te informeren. De beslissing over het al of niet doorspelen van informatie aan de ouders zal dus afhangen van de leeftijd van de leerling, zijn maturiteit, de concrete gezinssituatie en samenstelling, de voorgeschiedenis enz.

Een jongere heeft ten aanzien van zijn ouders het recht op geheimhouding van vertrouwelijke zaken die hij heeft gemeld. In sommige gevallen zal de school de regels van het ouderlijk gezag naast zich neer moet leggen om het kind te beschermen.

²⁷ Art. 488 van het Burgerlijk Wetboek.

²⁸ **Decreet van 27 april 2018 betreffende de leerlingenbegeleiding in het basisonderwijs, het secundair onderwijs en de centra voor leerlingenbegeleiding, art. 9.**

²⁹ **Besluit van de Vlaamse regering van 1 juni 2018 tot operationalisering van de leerlingenbegeleiding in het basisonderwijs, het secundair onderwijs en de centra voor leerlingenbegeleiding.**

³⁰ Hierna ‘Decreet Rechtspositie Minderjarige’ genoemd.

³¹ Art. 12, § 2 van de wet van 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënt, *B.S.* 26 september 2002.

Hierbij zullen ook andere dan alleen juridische vragen rijzen (pedagogische, therapeutische enz.). De mogelijkheid om de ouders, liefst met toestemming van de leerling, bij de gesprekken te betrekken moet steeds open worden gehouden. Er zal steeds in overleg met het CLB, de zorgwerkgroep een afweging moeten gemaakt worden, die rekening houdt met de verschillende factoren. Het blijft altijd een moeilijke kwestie. Om te achterhalen wat precies het belang van de leerling is, kan men gebruik maken van onderstaande vragenlijst (zie ook de fiche “Belang van de minderjarige”).

Om te achterhalen wat in het belang van de minderjarige is, dient men in eerste instantie **alle nodige informatie te verzamelen om tot een duidelijk inzicht te komen** over het belang van de minderjarige in de concrete situatie:

- Welke rechten zijn van toepassing in de concrete situatie?
- Hoe kijkt de minderjarige aan tegen zijn situatie?
- Wat is volgens hem in zijn belang?
- Is de minderjarige in staat in te schatten wat het beste voor hem is in de concrete situatie?
- Zijn er verschillende handelingsmogelijkheden die in het belang van de minderjarige zijn? Welke is volgens jou het meest in zijn belang?
- Wat is volgens de ouders in het belang van hun kind?
- Denkt de minderjarige daar zelf ook zo over?
- Om welke reden verschilt de visie tussen minderjarigen en anderen over wat in het belang van de minderjarige is?

Daarna moet **het belang van de minderjarige afgewogen worden tegen andere belangen**.

- Welke andere belangen in het spel zijn in de concrete situatie?
 - ouders?
 - broers/zussen?
 - familieleden?
 - school?
 - leerkrachten?
 - vrienden?
 - ...
- Welke zijn de belangen van deze andere actoren?
- Waarom verschillen ze van mening van de minderjarige over wat in zijn belang is?
- Ligt de uiteindelijk genomen beslissing in de lijn van de wens van de minderjarige? Waarom wel/niet?
- Was in het nemen van de beslissing het belang van de minderjarige de belangrijkste overweging? Waarom wel/niet?
- Welke belangen wogen eventueel zwaarder door? Waarom?

Deze vragenlijst kan een **leidraad** zijn bij de afweging van de verschillende belangen in een bepaalde probleemsituatie. Het is niet de bedoeling dat elke vraag in extenso wordt beantwoord. Een synthese van de belangenafweging wordt best op papier gezet.

4 Integrale jeugdhulp

Het landschap van de jeugdhulp is ingrijpend gewijzigd door [het decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp](#). CLB's worden rechtstreeks door dit decreet gevat en blijven hun draaischijffunctie vervullen tussen onderwijs en welzijn. Scholen worden daarentegen niet rechtstreeks gevat. Hun kerntaak is kwaliteitsvol onderwijs aanbieden. Scholen situeren zich in het zogenaamde voortraject. Ze hebben in het kader van hun beleid m.b.t. leerlingenbegeleiding een belangrijke rol bij signaaldetectie van problemen.

Meer informatie over het decreet Integrale Jeugdhulp is opgenomen in de mededeling "[Wegwijs in het decreet integrale jeugdhulp](#)" (MLER_090).

Daarnaast bepaalt het decreet van 7 mei 2004 de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp. Het focust op de *verhouding tussen hulpverlening en de minderjarige cliënt en zijn ouders*. Bij de toepassing van dit decreet moet nog steeds rekening worden gehouden met andere, ook federale, wetgeving. We denken daarbij o.m. aan het Burgerlijk Wetboek, het Strafwetboek, het Gerechtelijk Wetboek, specifieke wetten zoals de Wet Patiëntenrechten, de **Privacyregelgeving zoals de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG)**.

Wij gaan hieronder wat dieper in op de belangrijkste *uitgangspunten* van het Decreet Rechtspositie Minderjarige.³²

- Het decreet regelt de rechtspositie van de minderjarige ten aanzien van personen of voorzieningen die jeugdhulpverlening aanbieden uit de sectoren die ressorteren onder de integrale jeugdhulp. Het decreet vormt één geheel, wat betekent dat de er in opgenomen rechten niet los van elkaar mogen worden bekeken.
- Principieel gaat men uit van de *bekwaamheid van de minderjarige*.

Als algemene regel (opgenomen in het Burgerlijk Wetboek), die van toepassing is als er geen andere specifieke wettelijke bepaling is, geldt dat de minderjarige onbekwaam is om zelf en zelfstandig rechten uit te oefenen. Bijgevolg moet de minderjarige een beroep doen op zijn wettelijke vertegenwoordiger (in de regel zijn ouders) die in zijn plaats optreedt of hem minstens bijstaat in de uitoefening van zijn rechten.

Het Decreet Rechtspositie Minderjarige wijkt af van deze algemene regel en bepaalt dat de minderjarige de rechten die hem, krachtens dit decreet, worden toegekend, zelfstandig uitoefent. Hiermee wordt bedoeld dat hij zijn rechten zelf uitoefent zonder vertegenwoordiging of bijstand van anderen. Deze zelfstandige uitoefening gebeurt wel onverminderd de rechten van de ouders. Zij behouden, als titularissen van het ouderlijk gezag, wel hun ouderlijke rechten: zo doet het feit dat de minderjarige zijn rechten zelfstandig kan uitoefenen, bijvoorbeeld geen afbreuk aan het feit dat de ouders op grond van hun ouderlijk gezag in zekere mate kunnen (mee)beslissen over de fundamentele opties inzake de opvoeding van hun kind.

Het Decreet Rechtspositie Minderjarige hanteert geen leeftijdsgrens als uitgangspunt en maakt ook geen gebruik van het criterium dat peilt naar de maturiteit van de betrokken minderjarige. In principe kan dus elke minderjarige, ongeacht zijn leeftijd, zelfstandig zijn rechten uitoefenen. Dit principe wordt wel genuanceerd voor de uitoefening van de rechten met de verstrekte gevolgen. Deze wordt wél afhankelijk gesteld van een zeker beoordelingsvermogen ("een

³² Wij baseren ons op J. Put en I. Van der Straete, "Integrale Jeugdhulp en Rechtspositie Minderjarigen, T.J.K. 2004, p. 246 e.v. en Min Berghmans, "Decreet betreffende rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp" (2006-03), *Jeugdrecht.be*, (<http://www.jeugdrecht.be>).

redelijke beoordeling van de eigen belangen” waarbij zowel de leeftijd als de maturiteit richtinggevend criteria zijn). Meer concreet betreft het het recht om in te stemmen met de jeugdhulp, het recht om niet tegen zijn wil gescheiden te worden van zijn ouders en het recht op inzage in het dossier.

- Het Decreet Rechtspositie Minderjarige somt uitdrukkelijk de rechten van de minderjarige op. Zo heeft de minderjarige naast het recht op jeugdhulp en privacy onder meer ook het recht om **mee te participeren** (mee weten, mee denken, mee uitvoeren, ...) in zaken die hem aanbelangen.
- Ten slotte vormt het **belang van de minderjarige** de belangrijkste overweging bij het verlenen van jeugdhulp. Het belang van de minderjarige wordt vastgesteld in dialoog met de minderjarige zelf en aan zijn mening wordt een passend gevolg gegeven (afweging gebeurt mede op basis van leeftijd en maturiteit). Er is echter ook respect voor de mening en de verantwoordelijkheid van de ouders.

Het valt buiten het bestek van deze mededeling om dieper in te gaan op de rechten die de minderjarige in de jeugdhulp heeft. Deze mededeling beperkt zich tot twee punten die relevant zijn voor de school, met name: het CLB als draaischijffunctie en de bijstandspersoon.

- CLB als draaischijffunctie

Binnen de integrale jeugdhulp zijn de **CLB's de concrete partner voor de sector onderwijs**. Het CLB behoort tot de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening en vervult van daaruit de rol van draaischijffunctie tussen de school en de jeugdhulpverlening.

De kerntaak van scholen is kwaliteitsvol onderwijs bieden. Het kan niet de bedoeling zijn dat scholen hulpvoorzieningen en leerkrachten hulpverleners worden. Het **beleid m.b.t. leerlingenbegeleiding (m.i.v. het zorgbeleid)** dat een school uitbouwt maakt geen deel uit van de integrale jeugdhulp. Dit beleid situeert zich in het voortraject en wordt niet beschouwd als jeugdhulpverlening. Anderzijds is het wel zo dat in scholen heel wat problemen worden ervaren. Leerkrachten zijn, bij wijze van spreken, professionele **signaaldetectoren**. De school kan op het CLB beroep doen voor ondersteuning. Het CLB zal in overleg met de rechtstreeks betrokkene(n) zelf hulp bieden, of doorverwijzen naar een voorziening indien ingeschat wordt dat deze voorziening meer geschikt is om een antwoord te bieden op de hulpvraag en/of het probleem van de leerling.³³

- De vertrouwenspersoon

Art. 24 van het Decreet Rechtspositie Minderjarige bepaalt dat de minderjarige zich onder meer **in alle contacten met de jeughulpaanbieders** kan laten bijstaan. Om als vertrouwenspersoon te kunnen optreden, moeten **vier voorwaarden** voldaan zijn³⁴:

- meerderjarig zijn;
- niet rechtstreeks betrokken zijn bij de jeugdhulpverlening die ten behoeve van de minderjarige wordt georganiseerd;
- op ondubbelzinnige wijze door de minderjarige aangewezen zijn;
- beschikken over een uittreksel uit het strafregister dat een model 2³⁵ bevat.

³³ Mededeling “[Wegwijs in de integrale jeugdhulp](#)” (MLER_090), punt 3.2.1

³⁴ Mededeling “[Wegwijs in de integrale jeugdhulp](#)” (MLER_090), punt 3.3

³⁵ Model 2 is het zogenaamde ‘minderjarigenmodel’, nodig voor specifieke activiteiten met contacten met kinderen en jongeren, zoals opvoeding, psycho-medisch-sociale begeleiding, hulpverlening aan de jeugd, kinderbescherming, animatie of begeleiding van minderjarigen.

De vertrouwenspersoon fungeert als vast aanspreekpersoon voor de minderjarige door het hele traject van de jeugdhulpverlening, zolang dat door de minderjarige wenselijk wordt geacht. Hij krijgt het mandaat om op elk ogenblik jeugdhulpaanbieders aan te spreken, de belangen van de minderjarigen te verdedigen, bemiddeling en overleg te initiëren en de situatie te volgen.

De continuïteit van de jeugdhulpverlening wordt bewaakt doordat die persoon telkens vermeld wordt bij en op de hoogte gebracht wordt van beslissingen over de jeugdhulpverlening aan de minderjarige.

De persoon die door de minderjarige als vertrouwenspersoon wordt aangeduid, is op basis van het decreet Integrale Jeugdhulp gebonden door de geheimhoudingsplicht met betrekking tot de gegevens waarvan hij bij de uitoefening van zijn opdracht kennis krijgt en die daarmee verband houden.

Elk personeelslid van een school kan door een minderjarige aangesproken worden om hem bij te staan in het kader van de jeugdhulpverlening. Uiteraard moet hij wel aan de vier voormelde voorwaarden voldoen. Het personeelslid is **niet verplicht** om hier op in te gaan. Het personeelslid kan m.a.w. weigeren om vertrouwenspersoon te zijn. Bij aanvaarding moet hij zich er alleszins van bewust zijn dat dit binnen de (begeleidende) klassenraad kan leiden tot een ambigue situatie. Met betrekking tot de begeleiding van deze individuele leerling heeft immers enkel hij een geheimhoudingsplicht. Deze geheimhoudingsplicht brengt met zich mee dat hij de informatie die hij heeft verzameld als vertrouwenspersoon niet mag delen met de leden van de klassenraad.

Op de website van de Kinderrechtswinkel is [een brochure](#) beschikbaar die de rechten van minderjarige cliënten in de integrale jeugdhulp (m.i.v. van het recht op bijstand door een vertrouwenspersoon) toelicht.

Bijlage

- [MLER_066_B01: Nota rondetafel: beroepsgeheim en ambtsgeheim in onderwijs](#)

